

ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์
คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนกะหล่ำปลีของเกษตรกรลาว ภายใต้ข้อตกลงการผลิตในระบบพันธะสัญญาไทย-ลาว Cost and Benet Analysis of Cabbage Production of Lao Farmers under Thai – Laos Contract Farming.

บทคัดย่อ

ข้อตกลงทางการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาระหว่างไทย-ลาวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือในสาขาการเกษตรและอุตสาหกรรมที่ช่วยสร้างงาน เพิ่มรายได้ การพัฒนาในพื้นที่ และถ่ายทอดเทคโนโลยี ระหว่างไทย-ลาว เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการผลิตในระบบพันธะสัญญาระหว่างไทย-ลาวของพืชกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก 2) เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรลาวผู้ปลูกกะหล่ำปลี 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรลาวต่อระบบพันธะสัญญา และ 4) เพื่อเปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรลาวที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ เกษตรกรลาวที่เข้าร่วมโครงการการผลิตในระบบพันธะสัญญาระหว่างไทย-ลาว จำนวน 118 ราย ระยะเวลาของการศึกษา 10 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ในเชิงพรรณนาสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-Test และการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน

ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการผลิตในระบบพันธะสัญญาระหว่างไทย-ลาวเป็นพันธะสัญญาที่มีความยืดหยุ่นสูงมี 2 รูปแบบคือ แบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรลงนามระหว่างผู้ประกอบการไทยกับผู้ประกอบการลาว กับแบบที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ตกลงกันด้วยวาจาระหว่างผู้ประกอบการไทยกับเกษตรกรลาว 2) ความพึงพอใจของเกษตรกรลาวที่มีต่อพันธะสัญญา ด้านรายละเอียดของสัญญาอยู่ในระดับน้อยเพราะไม่มีความเข้าใจในสัญญา ด้านการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง-มากเพราะมีไทยเป็นตลาดรองรับ ด้านการเงินอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยเฉพาะสถาบันการเงินของรัฐได้ไม่เท่าเทียมกัน 3) เกษตรกรลาวมีรายได้จากการผลิตกะหล่ำปลี 22,327.22 พันกีบต่อเฮกตาร์ ต้นทุนการผลิต 16,703.18 พันกีบต่อเฮกตาร์ ได้กำไรสุทธิ 5,624.04 พันกีบต่อเฮกตาร์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรลาวที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือประสบการณ์ในการปลูกกะหล่ำปลี

คำสำคัญ : การผลิตในระบบพันธะสัญญา ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกะหล่ำปลี เกษตรกรลาว

ABSTRACT

As part of the MOU of agriculture and industry discipline that helps generate income, develop local area, and pass on knowledge of technology between Thai and Laos in order to shorten the economic gap of both party, the contract farming Thai-Laos aimed at 1) studying the cabbage production style under the contract farming Thai-Laos; 2) studying the capital and the income that the Lao agriculturists had after planting cabbage; 3) studying the satisfaction toward the contract farming of Lao farmers. and 4) To compare income of the Lao farmers with different background. 118 of Lao agriculturists participated the contract farming project for ten months. The research tools employed in this word were questionnaires and interview schedules and the descriptive statistics was employed for frequency, percentage, standard deviation, t-Test and cost and benet analysis.

The findings were 1) there were two highly flexible forma of contract farming Thai-Laos; one was the official written agreement that needs the signature of both party and other one was the unofficial oral agreement; 2) the satisfaction towards details of contract farming of Lao agriculturist is very little because they do not understand the written agreement and the satisfaction towards the marketing is between moderate-high level because Thailand is regarded as the market, and 3) the annual income of cabbage production was 22, 327.22 Lao Kip per hectare, the capital cost was 16, 703.18 Lao Kip per hectare, and the net profit was 5,624.04 Lao Kip per hectare. Significantly, the effective factor for generating income of Lao agriculturists is the planting experience.

Keywords: Contract farming, Cost and benet analysis of cabbage, Cabbage

บทนำ

ไทยได้เริ่มทำการเกษตรแบบมีพันธะสัญญา (Contract Farming) อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือในสาขาการเกษตรและอุตสาหกรรม ภายใต้กรอบ (Ayeyawady – Chao Phraya – Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) มีวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยสร้างงาน เพิ่มรายได้ การพัฒนาในพื้นที่ และถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่ประเทศสมาชิก ACMECS ที่มีพรมแดนติดกับไทย ได้แก่ ลาว กัมพูชาและพม่า อันจะเป็นการลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ในขณะเดียวกัน ก็เป็นการช่วยให้ไทยสามารถนำเข้าพืชเป้าหมายที่ขาดแคลนในตลาดไทยจากประเทศเพื่อนบ้าน

การทำการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาจึงได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการนักลงทุนของไทยมากขึ้นเป็นลำดับ จังหวัดอุบลราชธานีและแขวงจำปาสักจึงถูกกำหนดให้เป็นจังหวัดนำร่องในการดำเนินกิจกรรมโครงการข้อตกลงสินค้าเกษตรอย่างเป็นทางการ เมื่อปี 2549 จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมและศักยภาพเพียงพอที่สามารถดำเนินการได้ดีภายใต้เมืองคูมิตร (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี, 2555)

ในปี 2549 เป็นต้นมา นักลงทุนภาคเอกชนไทยเริ่มสนใจทำการเกษตรแบบมีพันธะสัญญา ในประเทศเพื่อนบ้านโดยมีลาวเป็นหนึ่งในประเทศเป้าหมายสำคัญ นอกเหนือจากการขอสัมปทานที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกโดยตรง เนื่องจากอุปทานผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของไทยเริ่มขาดแคลนเพราะมีปริมาณความต้องการเพิ่มมากขึ้น ขณะที่พื้นที่จำนวนมากในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังว่าง ไม่มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะพื้นที่ราบลุ่มขนาดเล็กที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งภูมิประเทศเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชผักเศรษฐกิจบางชนิด เช่น กะหล่ำปลี ถั่วลิสง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

กะหล่ำปลี (Cabbage) เป็นพืชผักเศรษฐกิจเป้าหมายอีกชนิดหนึ่งที่ไทยนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาวเป็นลำดับต้น ๆ ปีงบประมาณ 2554-2555 ไทยนำเข้ากะหล่ำปลี จำนวน 230,407,500 กิโลกรัม และ 459,571,800 กิโลกรัม มีมูลค่าสูงถึง 1,152,037,500 บาท และ 2,297,859,000 บาท ตามลำดับ (ด้านศุลกากรพิบูลมังสาหาร, 2555) กะหล่ำปลีมีการเพาะปลูกกันมากในเมืองปากช่อง แขวงจำปาสัก มีพื้นที่ปลูกมากกว่า 2,400 ไร่ เก็บเกี่ยวได้วันละ 100-200 ตัน (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2554 : ออนไลน์) เมืองปากช่อง แขวงจำปาสัก จึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์ เพราะเกษตรกรลาวไม่ต้องพึ่งพาหรือขอรับการสนับสนุนในด้านวิชาการหรือปัจจัยในการผลิตมากเท่าใดนัก

การทำการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาถึงแม้จะเป็นความหวังของเกษตรกรและของรัฐ แต่ก็มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด Eaton and Shepherd (2001) ได้เปรียบเทียบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาทั้งจากฝ่ายผู้ประกอบการและฝ่ายเกษตรกรไว้ ว่าฝ่ายเกษตรกรต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านความล้มเหลวทางการตลาด และปัญหาทางด้านการผลิต การบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ และปัญหาทางด้านการตลาดอาจนำมาซึ่งความไม่แน่นอนในการรับซื้อผลผลิตสินค้าทั้งหมดตามโควตาที่เกษตรกรได้รับ ส่วนผู้ประกอบการ ข้อจำกัดด้านสังคม และวัฒนธรรมของเกษตรกรอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถของเกษตรกรที่จะผลิตผลผลิตเกษตรให้ได้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดโดยฝ่ายผู้ประกอบการหรือผู้รับซื้อ การบริหารจัดการที่ไม่ดีและขาดการปรึกษาร่วมกับเกษตรกร อาจนำไปสู่ความไม่พึงพอใจของฝ่ายเกษตรกรผู้ผลิตได้ รวมทั้งเกษตรกรอาจนำเอาผลผลิตไปขายให้กับผู้อื่นที่ได้ทำสัญญาผูกพันกันไว้ ซึ่งจะทำให้ฝ่ายผู้รับซื้อได้ผลผลิตเพื่อป้อนโรงงานแปรรูปไม่ได้ตามปริมาณ

นอกจากนี้ สถานะความเสี่ยงที่เกิดขึ้น เป็นข้อจำกัดในการทำการเกษตรแบบมีพันธะสัญญา เบญจพรณ (2554) ได้ศึกษาความเสี่ยงในการเกษตรระบบพันธะสัญญา ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ได้แบ่งความเสี่ยงของเกษตรกรที่อยู่ในระบบพันธะสัญญาออกเป็น 3 ด้านได้แก่ (1) ความเสี่ยงจากการผลิตยังมีสูงเพราะพันธะสัญญาไม่ได้ประกันผลผลิต โดยเฉพาะหากเกษตรกรยังพึ่งพาธรรมชาติ ขาดการพัฒนาบำรุงดินและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (2) ความเสี่ยงในด้านการตลาด ที่เกิดจากผลผลิตเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นตลาดของผู้ซื้อ ซึ่งมีอำนาจในการกำหนดราคาได้เอง ขาดแหล่งข้อมูลด้านการตลาดและราคาที่ทันต่อเหตุการณ์ ทำให้ไม่อาจ

ติดตามความเคลื่อนไหวของราคาได้ทันต่อเหตุการณ์ อีกทั้ง ต้องรับขายผลผลิตเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ และ (3) ความเสี่ยงในด้านราคา ซึ่งมักจำกัดเฉพาะการรับประกันราคา สิ่งที่ยังงานวิจัยไม่ได้กล่าวถึงคือความเสี่ยงในด้านการถือครองที่ดิน เพราะหากเกษตรกรไม่มีที่ดิน ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์เป็นของตนเองแล้วเกษตรกรจะรู้สึกไม่มีความมั่นคงในที่ดินทำกิน ซึ่งบางรายอยู่ในสถานะเช่าที่ทำกินทำให้มีความเสี่ยงต่อการขาดแคลนที่ดินทำกิน

ทั้งนี้ งานของ Hardaker et al. (2002) ได้ศึกษาการรับมือกับความเสี่ยงของเกษตรกร ได้กล่าวถึงความเสี่ยงของเกษตรกรในระบบพันธะสัญญาไว้ 5 ประการ ได้แก่ (1) ความเสี่ยงจากการผลิต ที่เกิดจากการไม่สามารถคาดเดาสภาพภูมิอากาศ ปริมาณผลผลิตพืชและสัตว์ในฟาร์ม การระบาดของโรคและแมลง และปัจจัยอื่น ๆ (2) ความเสี่ยงทางด้านราคา และความเสี่ยงทางด้านการตลาด เกิดจากการที่เกษตรกรไม่สามารถทราบราคาปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิตล่วงหน้าได้ ทำให้เกษตรกรต้องตัดสินใจโดยที่ไม่สามารถคาดการณ์ราคาและความต้องการผลผลิตได้ล่วงหน้า (3) ความเสี่ยงจากสถาบัน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์เงื่อนไข ซึ่งบางครั้งเกษตรกรปรับตัวไม่ทัน ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อการผลิตและตกอยู่ในภาวะขาดทุนในที่สุด (4) ความเสี่ยงจากผู้ผลิตหรือตัวเกษตรกรเอง ที่ประสบปัญหาการเจ็บป่วย ขาดความเอาใจใส่ต่อการผลิตที่กำลังดำเนินการอยู่ จึงเกิดต้นทุนที่สูงขึ้น และ (5) ความเสี่ยงทางการเงิน เกิดจากการที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและหรือเงินกู้ได้ ในเวลาที่ต้องการ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ได้ทำการศึกษามาแล้ว เกี่ยวกับระบบพันธะสัญญาระหว่างไทย-ลาว คืองานศึกษาของนรินทร์ (2554) ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรลาวยังมีความรู้ทางการศึกษาเพียงขั้นพื้นฐาน ยังไม่เข้าใจกระบวนการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตทางการเกษตรเชิงการค้าที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การตกลงหรือทำสัญญาการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาระหว่างผู้ประกอบการไทย-ลาวมีรูปแบบที่หลากหลาย ในบางกรณีที่มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร เกษตรกรลาวก็ไม่สามารถเข้าใจรายละเอียดในสิ่งที่ระบุในข้อตกลงหรือสัญญาและอาจทำให้เกิดการเสียเปรียบ หรือดำเนินการไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการผลิตและการตลาด จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่นำไปสู่ปัญหาการผิดเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญา ซึ่งอาจจะส่งผลให้บริษัทผู้ทำสัญญาเผชิญกับความเสียหายที่เกษตรกรลาวไม่สามารถจัดส่งสินค้าตามเวลาในปริมาณและคุณภาพที่ต้องการได้ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้เน้นหนักทางด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งงานวิจัยของกนกวรรณ (2553) ได้ศึกษาปัจจัยเอื้อเชิงสังคมที่ส่งเสริมการค้าชายแดนในระบบพันธะสัญญา

ประเด็นที่น่าสนใจศึกษาในระบบการผลิตแบบพันธะสัญญาที่สามารถต่อยอดจากงานวิจัยที่เคยดำเนินการมาก่อนหน้านี้ ทั้งงานวิจัยของนรินทร์ (2554) และงานวิจัยของ กนกวรรณ (2553) ที่ผลวิจัยเน้นประโยชน์ของเกษตรกรลาวที่ได้จากการผลิตในระบบพันธะสัญญาในเชิงสังคม ยังขาดการวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะต้นทุน และผลตอบแทนจากการผลิต ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าและเศรษฐกิจระหว่างไทย-ลาว ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกันมาอย่างยาวนาน เกษตรกรลาวและผู้ประกอบการไทยได้รับประโยชน์ไม่น้อยแค่ไหนจากระบบพันธะสัญญา ลักษณะความพึงพอใจของคู่สัญญาเป็นไปในแบบที่พึงพอใจทั้งสองฝ่ายหรือไม่ อีกทั้งหน่วยงานของรัฐจะต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายอย่างไรในเชิงเศรษฐกิจ ในลักษณะต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ร่วมกันภายใต้กรอบ ACMECS อันจะนำไปสู่ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุนไทย-ลาวได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ความเห็นชอบของรัฐบาลทั้งสองประเทศ เป็นสิ่งที่ท้าทายที่นักวิจัยจะต้องหาคำตอบและนำเสนอในงานวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการทำสัญญาระหว่างไทย-ลาว พืชกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรลาวที่มีต่อการผลิตในระบบพันธะสัญญาไทย-ลาวของพืชกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก
3. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรลาวผู้ปลูกกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก
4. เปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรลาวที่มีปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทราบรูปแบบและลักษณะการทำสัญญาระหว่างไทย-ลาว ชนิดพืชกะหล่ำปลี
2. ทราบถึงระดับความพึงพอใจของเกษตรกรลาวที่มีต่อการผลิตในระบบพันธะสัญญาไทย-ลาว ของพืชกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะได้ปรับปรุงสัญญาให้เป็นที่พึงพอใจและเกิดความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย
3. ทราบต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรลาวผู้ปลูกกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก สามารถนำไปเป็นข้อมูลกำหนดนโยบายช่วยเหลือและส่งเสริมการผลิตในระบบพันธะสัญญาของรัฐทั้งสองประเทศ
4. ทราบถึงปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อรายได้ของเกษตรกรลาวเพื่อนำไปเป็นข้อมูลและส่งเสริมเกษตรกรลาวในระบบการผลิตเพื่อให้เกษตรกรลาวมีสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครอบคลุมถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรลาวที่เข้าร่วมโครงการการผลิตในระบบพันธะสัญญาไทยลาว ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวงจำปาสัก จำนวน 118 ราย
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เกษตรกรลาวจำนวน 118 ราย เจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายไทย-ลาว จำนวน 6 ราย และผู้ประกอบการไทยลาวจำนวน 3 ราย ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2555-เดือนพฤศจิกายน 2555 รวมระยะเวลา 10 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. คำถามวิจัย

- 1.1 ลักษณะของระบบการผลิตพันธะสัญญาของพืชกะหล่ำปลีระหว่างไทย-ลาวเป็นอย่างไร
- 1.2 เกษตรกรลาวมีความพึงพอใจต่อระบบพันธะสัญญาระหว่างไทย-ลาวมากน้อยเพียงไร
- 1.3 ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยและผลตอบแทนของพืชกะหล่ำปลีของการผลิตในระบบพันธะสัญญา มากน้อยเพียงไร

2. แนวคิดการศึกษา

กรอบแนวทางการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Breakeven Point) คือ จุดที่รายได้เท่ากับต้นทุน หรือมีกำไรเท่ากับศูนย์ ในการวิเคราะห์เรื่องนี้เกี่ยวพันกับการหาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน (Cost) ปริมาณ (Quantity) รายได้ (Revenue) และกำไร (Profit)

3. การเลือกพื้นที่

พื้นที่เป้าหมายของการศึกษาคือ เมืองปากซ่อง แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ลาวใต้)

4. การเลือก Stakeholders

วิธีการเลือก Stakeholders กลุ่มตัวอย่าง ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วยหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องของลาว-ไทย ผู้ประกอบการลาว-ไทย จำนวน 13 ราย

5. การเลือกตัวอย่างเกษตรกร

ประชากรเป้าหมายของการศึกษาคือ กลุ่มเกษตรกรลาวที่ปลูกพืชผักเศรษฐกิจจะหล่าปลีภายใต้ข้อตกลงการผลิตในระบบพันธะสัญญาระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวงจำปาสัก จำนวน 180 รายในหมู่บ้านทุ่งเส็ด บ้านกะตวด บ้านลิเจียง และบ้านหนองสูง เลือกเพียง 118 ราย ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: รายชื่อหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่างเมืองปากซ่อง แขวงจำปาสัก				
ลำดับที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	จำนวนครัวเรือนที่ปลูกกะหล่ำปลีและเข้าร่วมโครงการระบบพันธะสัญญา	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	บ้านทุ่งเส็ด	265	29	25
2	บ้านกะตวด	110	62	38
3	บ้านลิเจียง	233	29	23
4	บ้านหนองสูง	150	60	32
รวม		758	180	118

ที่มา: (ห้องการอุตสาหกรรมและการค้า แขวงจำปาสัก, 2555)

6. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยสร้างตามขอบเขตของวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรลาวผู้ปลูกกะหล่ำปลี สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 2 ข้อมูลการผลิตกะหล่ำปลีภายใต้ระบบพันธะสัญญารูปแบบสัญญากะหล่ำปลี การใช้ปัจจัยการผลิตกะหล่ำปลีในรอบปี 2554 ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการปลูกกะหล่ำปลี

ตอนที่ 3 การจัดการผลผลิตกะหล่ำปลีภายใต้ระบบเกษตรพันธะสัญญา

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

7.1 เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการไทยผู้ประกอบการลาวและเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายลาว

7.2 เก็บข้อมูลจากเกษตรกรลาวที่เข้าร่วมโครงการการผลิตในระบบพันธะสัญญา แขวงจำปาสัก เมืองปากซ่อง จำนวน 118 ราย

7.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

8. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

8.1 วิเคราะห์เชิงพรรณนา ศึกษาหลักการและวิธีการจัดการตลอดจนข้อดีข้อเสียของระบบการผลิตแบบเกษตรพันธะสัญญาและข้อเสนอแนะรวมถึงบทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมการจัดทำกรผลิตในระบบพันธะสัญญาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

8.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการทางหลักสถิติ

วิเคราะห์ภูมิหลัง สถานะทางเศรษฐกิจ ความพึงพอใจของเกษตรกรลาวด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตาราง บรรยายสรุปผลวิจัย

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนกะหล่ำปลีของเกษตรกรลาว ภายใต้ข้อตกลงการผลิตในระบบพันธะสัญญาไทย-ลาว

วิเคราะห์โครงสร้างต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตในระบบพันธะสัญญาที่เป็นไปตามหลักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่จะต้องมีการประเมินค่าใช้จ่ายจากการใช้วัสดุแรงงาน ค่าเสื่อมอุปกรณ์และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่มาจากครัวเรือนเกษตรกรลาวเทียบเป็นตัวเงินให้ถูกต้องตามความเป็นจริงที่สุด

โครงสร้างต้นทุนการปลูกกะหล่ำปลี ประกอบด้วยต้นทุนผันแปรคือต้นทุนที่เกษตรกรลาวผู้ปลูกกะหล่ำปลีต้องจ่ายตามปริมาณของผลผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป และต้นทุนคงที่ คือ ต้นทุนการผลิตที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณผลผลิตในรอบระยะเวลาหนึ่ง ๆ หรือไม่สามารถเพิ่มหรือลดได้ภายในรอบระยะเวลาการผลิต ส่วนการประเมินมูลค่าต้นทุนคำนวณมูลค่าปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรลาวจ่ายเป็นเงินสดและไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด

วิเคราะห์จุดคุ้มทุนของการผลิตกะหล่ำปลี ประกอบด้วยการวิเคราะห์ผลผลิตที่จุดคุ้มทุนและการวิเคราะห์ราคาจุดคุ้มทุน โดยจุดคุ้มทุนในที่นี้คือจุดที่รายได้ทั้งหมดเท่ากับต้นทุนทั้งหมด โดยใช้สูตรดังนี้

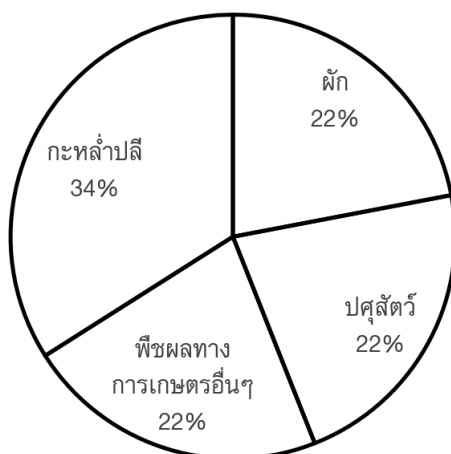
$$\begin{aligned}\text{กำไร} &= \text{รายรับรวม} - \text{ต้นทุนรวม} \\ \pi &= TR - TC \\ \text{ณ จุดคุ้มทุน } \pi &= 0 \\ \text{ณ จุดคุ้มทุน } TR &= 0 \\ \text{โดยที่ } TR &= P \times Q \\ TC &= TFC + TVC \\ &= TFC + (AVC \times Q) \\ (P - AVC)Q &= TFC \\ \text{จุดคุ้มทุน (หน่วย) } Q &= \frac{TFC}{P - AVC} \\ \text{โดยที่ } \pi \text{ (Profit)} &= \text{กำไร (ก๊ีบ)} \\ TR \text{ (Total revenue)} &= \text{รายรับรวม (ก๊ีบ)} \\ TC \text{ (Total costs)} &= \text{ต้นทุนรวม (ก๊ีบ)} \\ P \text{ (Price)} &= \text{ราคาขาย (ก๊ีบ)} \\ Q \text{ (Quantity)} &= \text{ปริมาณสินค้า (หน่วย)} \\ TFC \text{ (Total fixed cost)} &= \text{ต้นทุนคงที่รวม (ก๊ีบ)} \\ TVC \text{ (Total variable cost)} &= \text{ต้นทุนผันแปรรวม (ก๊ีบ)} \\ AVC \text{ (Average variable cost)} &= \text{ต้นทุนแปรผันเฉลี่ย (ก๊ีบ)}\end{aligned}$$

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ภูมิหลังของเกษตรกรลาว

เกษตรกรลาวในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4- 5 (ร้อยละ 50.85) เนื่องจากระบบการศึกษาที่ลาวระดับประถมศึกษาสูงสุดคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระดับการศึกษาของเกษตรกรลาวคล้ายคลึงกับเกษตรกรไทย คือ อาชีพที่เน้นใช้แรงงาน จะเรียนจบในระดับการศึกษาชั้นต่ำ จำนวนสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 4-5 คน และเป็นแรงงานในภาคการเกษตร (ร้อยละ 51.69) ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร 3 หรือเฉลี่ยครัวเรือนละ 1.49 เฮกตาร์ ทำการเพาะปลูกโดยอาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติคือน้ำฝน (ร้อยละ 74.58) และการขุดบ่อน้ำ เนื่องจากไม่มีระบบชลประทาน จุดนี้เป็นความเสี่ยงทางด้านการผลิตของเกษตรกรลาว ดังนั้นครัวเรือนเกษตรกรลาวที่ไม่ได้อยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติจะต้องลงทุนขุดบ่อน้ำเอง (ร้อยละ 25.42) ซึ่งค่าใช้จ่ายในการขุดบ่อจะส่งผลต่อต้นทุนของเกษตรกรลาวที่เพิ่มขึ้นด้วย

สัดส่วนของรายได้ในภาคการเกษตร พบว่ารายได้ของเกษตรกรลาวส่วนใหญ่มาจากการปลูกกะหล่ำปลีมากที่สุดคิดเป็น (ร้อยละ 32.46) ดังนั้นกะหล่ำปลียังคงเป็นพืชเศรษฐกิจหลักในพื้นที่แขวงจำปาสัก ดังภาพที่ 1 พื้นที่ถือครองหรือพื้นที่ดินทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกรลาว (ร้อยละ 97.46) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรลาวมีความมั่นคงในที่ดินทำกินสูง แต่ยังคงมีเกษตรกรลาวอีกส่วนหนึ่งที่ต้องเช่าที่ดินทำกินคิดเป็น (ร้อยละ 2.50) เกษตรกรลาวส่วนนี้จะรู้สึกมีความเสี่ยงด้านที่ดินทำกินสูงและขาดความมั่นคงในชีวิต

ภาพที่ 1: สัดส่วนรายได้ของเกษตรกรลาวในภาคการเกษตร

2. รูปแบบและวิธีการปฏิบัติในการทำสัญญา

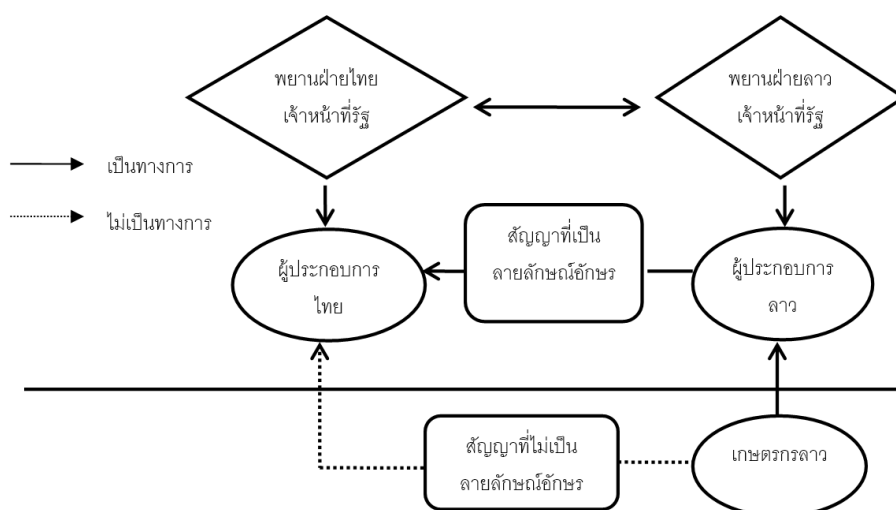
รูปแบบและวิธีการปฏิบัติในการทำสัญญาซื้อขายกะหล่ำปลีระหว่างไทย-ลาวพบอยู่ 2 รูปแบบ คือสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร กับสัญญาที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น เกษตรกรลาวไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำสัญญาแต่อย่างใด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นผู้ลงนามในสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรคือผู้ประกอบการไทยและผู้ประกอบการลาว เกษตรกรลาวไม่สามารถทำสัญญาได้โดยตรงกับผู้ประกอบการไทย เพราะมีข้อจำกัดจากกฎหมายของลาว ที่ผู้ผลิตคือเกษตรกรลาว ไม่สามารถดำเนินการส่งออกได้ ต้องทำผ่านบริษัทที่เรียกว่าสมาคมลาวขาเข้า-ขาออก (Society Lao Import-Export) โดยกระทรวงการค้าของลาวเป็นผู้ดูแลและกำกับ ผู้ประกอบการลาวที่จดทะเบียนในนามลาวขาเข้า-ขาออกจึงเป็นบุคคลที่ดำเนินการด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกให้กับเกษตรกรลาว เพื่อให้เกษตรกรลาวได้ส่งสินค้าออกไปถึงชายแดนได้และเป็นผู้ลงนามในสัญญาได้เท่านั้น

ข้อจำกัดของการทำสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรคือ รายละเอียดในสัญญาเกษตรกรลาวจะรู้ไม่มากนัก หากไม่ได้รับการบอกเล่าจากผู้ประกอบการลาว เนื่องจากมีเกษตรกรลาวหลายรายไม่ได้เรียนหนังสือหรือมีความรู้เพียงระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของการไม่ได้ปฏิบัติตามสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเคร่งครัด เช่น การระบุคุณภาพของกะหล่ำปลี ราคาซื้อขายขั้นต่ำและการขึ้นลงตามกลไกการตลาด การสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ดังนั้นสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงเป็นด้านมืดของเกษตรกรลาวที่ไม่รู้รายละเอียดเท่าที่ควร

ในส่วนของสัญญาที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น ดำเนินการในรูปแบบการตกลงกันด้วยวาจาผ่านทางโทรศัพท์มือถืออาศัยความไว้วางใจและความเชื่อใจกันระหว่างเกษตรกรลาวกับผู้ประกอบการไทย ที่มีสัมพันธ์ทางการค้ามาอย่างยาวนานตั้งแต่ด้านช่องเม็กยังไม่เปิดเป็นทางการ และเป็นวิธีการที่เกษตรกรลาวพึงพอใจมากกว่าสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีปัจจัยเอื้อทางด้านสังคม ภาษา วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน อีกทั้งเกษตรกรลาวรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการเจรจาตกลง เช่นเมื่อตกลงซื้อขายกันแล้วเกษตรกรลาวจะนำผลผลิตไปขายให้กับผู้ประกอบการไทยโดยตรงที่จุดส่งมอบด้านชายแดนช่องเม็ก

ในกรณีนี้ผู้ประกอบการลาวจึงมีหน้าที่เพียงดำเนินการด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกให้เกษตรกรลาวคือฟอร์มดี (ใบแสดงแหล่งกำเนิดสินค้า ที่ได้รับการยกเว้นภาษีร้อยละ 0) โดยคิดค่าดำเนินการด้านเอกสารประมาณ 100,000 กีบหรือมากกว่านั้นเล็กน้อยต่อการส่งสินค้าออกในแต่ละครั้งของเกษตรกร

ทั้งนี้ความยืดหยุ่นของผู้ประกอบการไทยคือการรับซื้อผลผลิตทั้งหมดของเกษตรกรลาวทั้งจากการนำมาขายโดยตรงตามสัญญาที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรหรือรับซื้อผ่านผู้ประกอบการลาวตามสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่ได้รับซื้อผลผลิตมาจากเกษตรกรลาวอีกทอดหนึ่ง ดังนั้นทางเลือกของเกษตรกรลาวก็มีอยู่ 2 ทางเลือกเช่นเดียวกันคือจะเลือกขายให้ผู้ประกอบการไทยโดยตรง หรือขายให้ผู้ประกอบการลาวบนพื้นฐาน “ใครให้เงื่อนไขที่ดีกว่า” ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบและวิธีปฏิบัติในสัญญา ณ ปัจจุบันที่กล่าวมานั้นจำลองได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: รูปแบบการลงนามในสัญญาและความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรลาวกับผู้ประกอบการไทย-ลาว

3. ความพึงพอใจของเกษตรกรลาวที่มีต่อสัญญา

ด้านความเข้าใจในสัญญามีความพึงพอใจในสัญญาอยู่ในระดับ ($\bar{X} = 1.50$) เนื่องจากเกษตรกรลาวไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำสัญญาแต่ประการใด อีกทั้งการได้รับทราบข้อมูลจากผู้ประกอบการลาวที่ลงนามในสัญญาก็ไม่ละเอียดเพียงพอ ถึงแม้จะได้รับข้อมูลมาบ้างแต่ข้อจำกัดของเกษตรกรลาวคือ จบการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่และบางคนไม่ได้เรียนหนังสือ ทำให้ความเข้าใจในสัญญาเป็นไปได้อ่อนช้อยยากลำบาก

ความพึงพอใจของเกษตรกรลาวต่อระบบพันธะสัญญาด้านการตลาดที่พบ มีระดับความพึงพอใจสูงสุดเพียงระดับมากเช่นเดียวกัน ในประเด็นต่าง ๆ ราคาผลผลิตที่ได้รับ ($\bar{X} = 3.19$) ตลอดปีราคาขายต่ำสุด 1.50 บาทต่อกิโลกรัม ราคาขายสูงสุด 17 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อเฉลี่ยแล้วยังได้กำไร และการรับซื้อผลผลิตตามสัญญา ($\bar{X} = 3.00$) ผลิตในปริมาณมากขึ้นแต่ผู้ประกอบการไทยยังรับซื้อ ถึงแม้ในบางครั้งราคาอาจจะขึ้นลงตามกลไกของตลาด

ส่วนด้านการเงิน มีระดับความพอใจปานกลาง ทั้งด้านการได้รับสินเชื่อ ($\bar{X} = 2.36$) และการได้รับอัตราดอกเบี้ย ($\bar{X} = 2.05$) ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากเกษตรกรลาวเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยเฉพาะสถาบันการเงินของรัฐได้ไม่เท่าเทียมกัน อันมีข้อจำกัดมาจากความสามารถในการชำระดอกเบี้ย ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 14.00 ต่อปี และระยะเวลาชำระหนี้คือต้องชำระให้เสร็จสิ้นภายใน 1 ปีเท่านั้น

นอกจากนี้ ประเด็นการได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อแนะนำโครงการมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.51$) เนื่องจากเกษตรกรลาวรู้สึกอุ่นใจเมื่อมีเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยให้คำแนะนำ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ความพึงพอใจของเกษตรกรลาวต่อระบบพันธะสัญญาของพืชกะหล่ำปลี

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. การอธิบายก่อนการทำสัญญา	1.70	3.26	น้อย
2. ความเข้าใจในสัญญา	1.50	3.50	น้อย
3. เงื่อนไขในการทำการผลิต	1.82	3.18	น้อย
4. การได้รับปัจจัยการผลิต	1.67	3.33	น้อย
5. การได้รับเทคโนโลยีในการผลิต	2.58	2.42	ปานกลาง
6. ผลผลิตที่ได้รับ	3.35	1.65	มาก
7. การได้รับข้อมูลข่าวสาร	2.40	2.60	ปานกลาง
การตลาด			
1. การรับซื้อผลผลิตตามสัญญา	3.00	1.00	ปานกลาง
2. การกำหนดเงื่อนไขในการรับซื้อ	2.62	2.38	ปานกลาง
3. ราคาผลผลิตที่ได้รับ	2.72	2.28	ปานกลาง
4. การปรับราคารับซื้อผลผลิต	2.17	2.83	ปานกลาง
5. รายได้ที่ได้รับ	3.19	1.81	มาก
การเงิน			
1. การได้รับสินเชื่อ	2.31	2.69	ปานกลาง
2. อัตราดอกเบี้ยที่ต้องจ่าย	2.05	2.95	ปานกลาง
ได้พบเจ้าหน้าที่ของรัฐ			
1. เพื่อแนะนำโครงการ	2.51	2.49	ปานกลาง
2. เพื่อติดตามพนักงานบริษัทให้คำแนะนำการผลิต	1.50	3.50	น้อย
ได้พบพนักงานบริษัท			
1. เพื่อให้คำแนะนำด้านการผลิต	1.75	3.25	น้อย
2. ได้พบนายหน้า	2.33	2.67	ปานกลาง

1-1.50 = น้อยมาก 1.51-2.00 = น้อย, 2.01-3.00 = ปานกลาง, 3.01-4.00 = มาก, 4.01-5.00 = มากที่สุด

ที่มา: จากการสำรวจ

4. ต้นทุนและผลตอบแทนของพืชกะหล่ำปลีในระบบเกษตรพันธะสัญญา

4.1 การประเมินมูลค่าต้นทุน

ในการคำนวณมูลค่าปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรลาวจ่ายเป็นเงินสดและไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด ดังนี้

- 1) ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ คิดจากจำนวนเงินกู้และอัตราดอกเบี้ยที่เกษตรกรลาวจ่ายจริงให้กับแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ
- 2) ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในการซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 2.5 ต่อปีของมูลค่าซื้อเท่ากับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร
- 3) ค่าแรงงานในครัวเรือน ประเมินจากอัตราค่าจ้างแรงงานในพื้นที่ คือ 40,000 กีบต่อคนต่อวัน

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนกะหล่ำปลีของเกษตรกรลาว ภายใต้ข้อตกลงการผลิตในระบบพันธะสัญญาไทย-ลาว

- 4) ค่าเช่าที่ดิน ถ้าที่ดินเช่าคิดตามราคาเช่าที่จ่ายจริง ส่วนที่ดินของเกษตรกรลาวเองประเมินจากอัตราค่าเช่าในท้องถิ่น คือ เฮกตาร์ละ 808.03 พันกีบต่อปี
- 5) ค่าดอกเบี้ยเงินลงทุน ในกรณีเกษตรกรลาวใช้เงินของตนเองซื้อวัสดุการเกษตร คิดร้อยละ 3 (เท่ากับอัตราเงินฝากธนาคาร)
- 6) ค่าปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรลาวซื้อ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และอื่น ๆ คิดจากจำนวนที่ใช้ และราคาที่เกษตรกรลาวจ่ายจริง

4.2 ผลการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตกะหล่ำปลี

ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตกะหล่ำปลีจะวิเคราะห์จากการผลิตกะหล่ำปลีของเกษตรกรลาวในหนึ่งรอบการผลิต ซึ่งใช้เวลาประมาณ 3-4 เดือนต่อรอบการผลิต

เกณฑ์ที่ใช้วัดผลตอบแทนจากการผลิต ในการวิจัยนี้ ใช้ผลผลิตต่อเฮกตาร์ รายได้ต่อเฮกตาร์ กำไรสุทธิต่อเฮกตาร์ รายได้เหนือต้นทุนผันแปรเงินสดต่อเฮกตาร์ และกำไรสุทธิเงินสดต่อเฮกตาร์ ผลวิเคราะห์พบว่า ปริมาณผลผลิตกะหล่ำปลีในระบบเกษตรพันธะสัญญาของครัวเรือนเฉลี่ยเฮกตาร์ละ 23.20 ตัน ราคาเฉลี่ยที่ครัวเรือนขายได้เท่ากับ 962.38 พันกีบต่อตัน เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตกะหล่ำปลีทั้งหมดจำนวน 22,327.22 พันกีบต่อเฮกตาร์ หรือ 962.38 พันกีบต่อตัน เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมด จำนวน 16,703.18 พันกีบต่อเฮกตาร์ จะได้กำไรสุทธิจำนวน 5,624.04 พันกีบต่อเฮกตาร์ และเมื่อหักด้วยต้นทุนทั้งหมดที่เป็นเงินสด จะได้รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดจำนวน 10,725.13 พันกีบต่อเฮกตาร์ หรือจะได้รายได้เหนือต้นทุนผันแปรเงินสด 492.29 พันกีบต่อตัน ดังตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3: ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตกะหล่ำปลี

หน่วย: (พันบาท/เฮกตาร์)

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนการผลิต				
1. ต้นทุนผันแปร	11,602.09	2,701.75	14,303.84	85.64
1.1 ค่าแรงงานและเครื่องจักร				
การเตรียมดินและแปลงปลูก	685.59	93.73	779.32	4.67
การปลูกลงแปลง	337.94	319.98	657.92	3.94
การรดน้ำ	0.00	526.98	526.98	3.15
การใส่ปุ๋ย	128.64	154.54	283.18	1.70
การกำจัดวัชพืช (ดายหญ้า ตัดหญ้า)	162.21	239.48	401.69	2.40
การพ่นสารเคมีควบคุมวัชพืช	123.46	292.00	415.46	2.49
การพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	106.31	52.24	158.55	0.95
การพ่นสารเคมีกำจัดโรคพืช	93.52	120.79	214.31	1.28
การเก็บผลผลิต บรรจุและขน	1,927.58	389.17	2,316.75	13.87
การจัดการหลังการเก็บผลผลิต	117.34	58.43	175.77	1.05
1.2 ค่าวัสดุการเกษตร				
เมล็ดพันธุ์	1402.73	0.00	1402.73	8.40
ปุ๋ยเคมี	3030.07	0.00	3030.07	18.14
ปุ๋ยคอก	640.56	0.00	640.56	3.83
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	574.91	0.00	574.91	3.44
สารเคมีกำจัดวัชพืช	27.44	0.00	27.44	0.16
สารเคมีกำจัดโรคพืช	262.22	0.00	262.22	1.57
น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น	1188.74	0.00	1188.74	7.12
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	792.83	0.00	792.83	4.75
1.3 ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	1,556.72	0.00	1556.72	9.32
1.4 ค่าใช้จ่ายการตลาด	2,088.18	0.00	2088.18	12.50
1.5 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	0.00	454.41	454.41	2.72
2. ต้นทุนคงที่	808.03	1591.31	2399.34	14.36
ค่าเช่าที่ดิน/ค่าเสียโอกาสของการใช้ที่ดิน	808.03	0.00	808.03	4.84
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์การเกษตร	0.00	921.39	921.39	5.52
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนซื้ออุปกรณ์การเกษตร	0.00	669.92	669.92	4.01
3. ต้นทุนรวมต่อเฮกตาร์	12,410.12	4,293.06	16703.18	100.00
4. ต้นทุนรวมต่อต้น	534.92	185.05	719.96	

ตารางที่ 4: ผลตอบแทนการผลิตกะหล่ำปลี

หน่วย: (พันกีบ/เฮกตาร์)

รายการ	ผลตอบแทนจากการผลิต
1. ผลผลิตต่อเฮกตาร์(ตัน)	23.20
2. ราคาเฉลี่ย (พันกีบ/ตัน)	962.38
3. รายได้ทั้งหมด (พันกีบ/เฮกตาร์)	22,327.22
4. ต้นทุนผันแปรต่อตัน (พันกีบ/ตัน)	616.54
5. กำไรสุทธิ (พันกีบ/เฮกตาร์)	5,624.04
6. กำไรสุทธิ (พันกีบ/ตัน)	242.42
7. รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรเงินสด (พันกีบ/เฮกตาร์)	10,725.13
8. รายได้สุทธิเหนือต้นทุนผันแปรเงินสด(พันกีบ/ตัน)	462.29

หมายเหตุ: พื้นที่ปลูกกะหล่ำปลี เฉลี่ย 1.49 เฮกตาร์ต่อครัวเรือน มูลค่าเงิน 250 กีบ = 1 บาท

ที่มา: จากการคำนวณ

5. เปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรลาวที่มีปัจจัยพื้นฐานแตกต่างกัน

เกษตรกรลาวที่มีประสบการณ์ในการปลูกกะหล่ำปลี ≥ 5 ปี มีรายได้หรือกำไรสุทธิหลังการเข้าร่วมการผลิตในระบบพันธะสัญญามากกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกกะหล่ำปลี ≤ 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากการลองผิดลองถูกด้วยระยะเวลาที่นาน ทำให้เกษตรกรได้เก็บเกี่ยวข้อมูลเพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญในการปลูกกะหล่ำปลีมีคุณภาพและเพิ่มผลผลิตต่อแปลงได้ประกอบกับมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนปัจจัยพื้นฐานด้านระดับการศึกษา อายุของหัวหน้าครอบครัว และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีรายได้หลังการเข้าร่วมการผลิตในระบบพันธะสัญญาไม่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5: เปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรลาวที่มีปัจจัยพื้นฐานแตกต่างกัน

รายได้หลังเข้าร่วมการผลิตในระบบพันธะสัญญา		$\bar{X}$	$S.D.$	t	p-value
ประสบการณ์การปลูกกะหล่ำปลี	5 ปี	3.374	2.254	2.576	.028*
	> 5 ปี	5.638	5.032		
ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียนหนังสือ	3.262	2.277	.993	.128
	เรียนหนังสือ	4.581	4.497		
อายุของหัวหน้าครอบครัว	45 ปี	5.039	2.277	1.018	.342
	> 45 ปี	4.072	4.577		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	4 คน	4.577	5.808	-.228	.253
	> 4 คน	4.343	3.628		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปผลการศึกษา

1. รูปแบบการทำสัญญาระหว่างไทย-ลาว มี 2 รูปแบบคือแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร (เป็นทางการ) ภายใต้เงื่อนไขกฎหมายระหว่างประเทศ กับแบบที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (ไม่เป็นทางการ) ภายใต้เงื่อนไขความไว้วางใจและความสัมพันธ์ทางสังคมโดยรูปแบบที่ไม่เป็นทางการเกษตรกรลาวจะมีความพึงพอใจมากกว่าที่เป็นทางการ เนื่องจากมีความยืดหยุ่นสูง

2. ความพึงพอใจของเกษตรกรลาวที่มีต่อการผลิตในระบบพันธะสัญญาไทย-ลาวของพืชกะหล่ำปลี แขวงจำปาสัก ด้านความเข้าใจในสัญญามีความพึงพอใจในระดับที่น้อย เนื่องจากมีระดับการศึกษาขั้นต่ำเพียงระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ด้านการตลาดที่พบ มีระดับความพึงพอใจสูงสุดเพียงระดับมากเพราะผู้ประกอบการไทยรับซื้อผลผลิตทั้งหมดตามสัญญา ด้านการเงินมีระดับความพอใจปานกลาง เนื่องจากเกษตรกรลาวเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยเฉพาะสถาบันการเงินของรัฐได้ไม่เท่าเทียมกัน

3. เกษตรกรลาวในพื้นที่เมืองปากซ่อง แขวงจำปาสักมีรายได้หลักมาจากการปลูกกะหล่ำปลีมากที่สุด ดังนั้นการปลูกกะหล่ำปลีในพื้นที่จึงให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกรลาวในทางเศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

4. เกษตรกรลาวที่ได้เรียนหนังสือกับไม่ได้เรียนหนังสือมีรายได้ในการปลูกกะหล่ำปลีไม่แตกต่างกัน ส่วนเกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกกะหล่ำปลีน้อยกว่า 5 ปี และตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปมีรายได้จากการปลูกกะหล่ำปลีแตกต่างกันโดยที่เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกกะหล่ำปลีตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปมีรายได้มากกว่า

ข้อเสนอแนะ

การลงนามในสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร (เป็นทางการ) ที่จัดขึ้นระหว่างอุปราชธานีกับแขวงจำปาสักควรให้เกษตรกรลาวได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับทราบรายละเอียดของสัญญาที่ชัดเจนเพื่อความเข้าใจถูกต้อง หรืออาจจะให้เกษตรกรลาวรวมกลุ่มกันและส่งตัวแทนมาร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นในสัญญาเพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นประโยชน์ร่วมกัน

ผู้ประกอบการลาวที่ใช้ชื่อว่าลาวขาเข้า-ขาออก ที่ลงนามในสัญญากับผู้ประกอบการไทย ต้องให้ข้อมูลรายละเอียดที่ระบุในสัญญาให้เกษตรกรลาวรับทราบด้วยและควรดำเนินการตามบทบาทหน้าที่มากกว่าการทำเพียงเอกสารฟอร์มดี (ใบแสดงแหล่งกำเนิดสินค้า) เพื่อให้เกษตรกรลาวได้ส่งสินค้าออกเท่านั้น ควรให้ข้อมูลทางด้านการตลาด กลไกตลาด การวางแผนการผลิตเพื่อช่วยให้เกษตรกรลาวผลิตได้ตรงตามปริมาณความต้องการของผู้ประกอบการไทย

ภาครัฐควรส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้เกษตรกรลาวในพื้นที่ดำเนินการผลิตและช่วยเหลือทางด้านเทคนิควิชาการ อีกทั้งวางแผนการผลิตให้ตรงตามปริมาณความต้องการของผู้ประกอบการไทย ในกรณีที่ผลผลิตมีมากกว่าความต้องการของตลาดเนื่องจากผลผลิตของเกษตรกรลาวออกมาพร้อมกับผลผลิตของเกษตรกรไทยในฤดูกาลที่ไทยผลิตได้ จนเกิดปัญหาการค้าต่ำกว่า 2 บาท ที่ระบุไว้ในสัญญา ซึ่งเป็นที่มาของความไม่พอใจของเกษตรกรลาว อีกทั้งภาครัฐของลาวควรมองหาตลาดเพิ่มในพื้นที่ใกล้เคียงกันเช่น กัมพูชา หรือตัวเมืองใหญ่ของลาว

กะหล่ำปลีเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ก่อให้เกิดรายได้แก่เกษตรกรลาว ในพื้นที่ วิธีการผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน ดังนั้นภาครัฐของลาวควรส่งเสริมและสนับสนุนเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตให้เหมาะสมโดยเฉพาะเทคนิควิชาการที่เกี่ยวข้อง ให้ความรู้กับเกษตรกรลาวในการบำรุงรักษาดินเพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งอาจจะขอความช่วยเหลือจากภาครัฐของไทยเช่นเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ควรลงทุนให้มีระบบชลประทาน จะเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรลาวอีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ระบบการผลิตของเกษตรกรลาวจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพแข่งขันกับประเทศสมาชิกได้

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ มโนรมย์ และคณะ. (2554). รายงานวิจัย การศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองคู่มือด้านอุปถุทธาธิและแขวงจำปาสัก
ประเทศไทย พ.ศ. 2551 – 2552. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นรินทร์ บุญพรหมณ์ และคณะ. (2554). โครงการวิจัยนำร่องเพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงธุรกิจเกษตรแบบมีพันธะสัญญา
ระหว่างอุปถุทธาธิ-จำปาสัก ภายใต้กรอบ ACMECS. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เบญจพรรณ เอกะสิงห์. (2554). บทความนำเสนอในเวทีวิชาการเรื่อง สร้างความเป็นธรรม ในระบบเกษตรพันธะสัญญา, ในวันศุกร์
ที่ 23 ธันวาคม 2554. อาคารศูนย์ประชุม สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ฯ กรุงเทพมหานคร.
- สถานกงสุลใหญ่ ณ แขวงสะหวันนะเขต. การดำเนินโครงการทำการเกษตรแบบมีพันธะสัญญา (Contract Farming) ภายใต้กรอบ
ACMECS.สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2554, จาก <http://www.thaisaavannakhet.com/savannakhet/th/data/-service/contract-ef>.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุปถุทธาธิ. (2555). ข้อตกลงสินค้าเกษตรและการจับคู่ธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2555,
จาก <http://www.pcoc.moc.go.th/wappPCOC/34/>.
- ด่านศุลกากรพิบูลมังสาหาร. (2555). สถิติสินค้าผ่านแดน. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2555, จาก [http:// www.pibooncustoms.com](http://www.pibooncustoms.com)
- มหาวิทยาลัยอุปถุทธาธิ. (2554). ศักยภาพพื้นที่เกษตรเชิงพาณิชย์. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2555, จาก<http://www.sac.la.ubu.ac.th/Search/display.asp?id=36152>.
- Eaton, C and Shepherd, A.W., (2001). Meat traceability: Are U.S Consumers Willing to Pay for it?, *Journal of Agricultural and Resource Economic*, 12-28.
- Da Silva, C.A.B., (2005). *The growing role of contract farming in agri-food systems development: Drivers, theory and practice*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- FAO. (2002). *Contract farming: Partnerships for growth*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Hardaker, J.B., R.B.M. Huirne and J.R. Anderson. (2002). *Coping with Risk in Agriculture*. USA.: CAB International.
- Sribonchitta, Songsak and Wiboonpongse, Aree. (2008). *Overview of Contract Farming in Thailand: Lessons Learned*, Asian Development Bank Institute: ADBI.